

## **КРАВЧЕНКО СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ**

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,  
кандидат юридичних наук, доцент

### **ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ЦІННІСТЬ МОВИ ПРАВА**

Суспільне буття людей минає в певному природному, соціальному та інформаційно-комунікативному середовищі. При цьому кожне середовище має обумовлені стійкі властивості та закономірності, які здатні впливати і на сферу правового регулювання. В цих умовах людина створює матеріальні та духовні цінності, інформаційно-комунікативні зв'язки, окреслює цілі та реалізує життєві інтереси, приймає участь у суспільному житті. Життєвий досвід кожної людини та досвід соціальних спільностей будується на творчому досвіді минулих поколінь, який об'єктивований у певних інститутах та процесах. Водночас, внаслідок того, що людині притаманна здатність абстрагуватися від реалій, вона здатна проектувати себе у майбутнє, певним чином передбачати його і відповідно ставити перед собою ті чи інші цілі, і своїм сьогодишнім буттям закладати основи майбутнього. При цьому слід підкреслити, що такі вагомі фактори як культура, історичні аспекти, політична, соціально-економічна, інформаційна сфера, моральні та правові традиції, мовні та ідеологічні критерії справляють вагомий вплив на формування буття людини та суспільства.

Практично, поза залежності від того, які саме прояви людської природи зацікавили дослідника, рано чи пізно він виявляє, що досліджує проблеми, які органічно пов'язані з *мовою, інформацією та комунікацією*. Це не дивно, оскільки тільки через комунікацію і, в основному, мовну, ми можемо заявити про себе і вступити у контакт з іншими людськими істотами. Підкреслимо, що саме через мову дійсність досягається, усвідомлюється, а також “спадкується” від покоління до покоління. Мова є поверхова знакова структура, яка відбиває глибинні концептуальні конструкції – знання, “моделі світу”, і операції над якими здійснюються у когнітивній системі людини у процесі сприйняття та породження мовлення. В свою чергу, суть комунікації полягає в побудові у когнітивній системі реципієнта концептуальних конструкцій, так званих “моделей світу”, які певним чином співвідносяться з “моделями світу” інформуючого. В цьому відношенні мова є найбільш ефективний (якщо не єдиний можливий) засіб впровадження у когнітивну систему реципієнта концептуальних конструкцій, часто поза свідомості реципієнта, і тому можливо стверджувати, що *мова права* виступає як *соціальна сила*, як засіб нав'язування правових поглядів, ідей, правил.

Право є явище ідеальне, яке існує, формулюється і отримує вираз через знакові, тобто мовні засоби. При цьому мову, у цьому контексті, ми розуміємо не єдино як природну мову, а в самому широкому значенні цього терміну – як знакову надсистему, що об'єднує у собі інші знакові

системі, так звану, *семіосферу*. Право неможливо звести лише до знакового аспекту оскільки являючи собою систему норм (у вузькому розумінні), які встановлені або санкціоновані державою і забезпечені силою його примусу, позитивне право у своїй основі має не лише знаковий, а і державно-вольовий імпульс. Цей державно-вольовий імпульс не є спонтанним, а залежить від історичних, політичних, етнічних, релігійних факторів, в цілому від духовної культури суспільства.

Мова та право знаходяться по відношенню один до одного у складній взаємодії. Праву необхідна мова. Іноді мова впливає на право, наприклад, у випадках граматичної інтерпретації положень закону [1, с. 386-387].

Як продукт людського суспільства, мова права справила великий вплив на його правовий розвиток. Сучасне суспільство з усіма його атрибутами багато чим зобов'язано саме мові. Так виникнення, розвиток права і взагалі його існування неможливо без мови. І цей факт визначено тим, що право являє собою форму суспільної свідомості, яка відбиває суспільне буття за допомогою мови. Крім того, мова є соціальним засобом збереження та передавання інформації та одним із засобів керування людською поведінкою. В цьому аспекті вона тісно пов'язана з правом тому, що однією з головних функцій права є регулювання суспільних відносин. Більш того, право здатне виконувати цю функцію лише за допомогою мови, саме мова, як знакова система, надає праву можливість "втліитись" в матеріальну форму.

Правова інформація виходить від держави у формі правових приписів, норм права та адресована різним суб'єктам. Коло адресатів норм надзвичайно широке. Але всі вони виступають у процесі життя в різних соціальних ролях. Звідси і різні форми сприйняття та переробки правової інформації. Норми права – основа механізму правового регулювання. Отже, правова інформація – це його інформаційна база, вагомий компонент всіх інформаційних процесів, що відбуваються в ньому.

Але постають питання: яким чином модель поведінки, що міститься у нормі, доходить до її адресату; як впливає на нього той правовий зміст, що висловлюється у виді прав та обов'язків; яким чином ці правові засоби справляють на людину бажаний для суспільства вплив? І цими питаннями ми, перш за все, звертаємося до матеріального носія правової інформації – до мови права. Саме вона допомагає людині сформувати модель своєї поведінки у дійсно необхідному руслі, саме тому руслі, що ми у подальшому називаємо "правним полем".

Отже, по-перше, модель поведінки, яка міститься у нормах права, має *інформаційне значення*. Вона доводить до відома особи, через мову права, позицію держави з даного питання, вказує на існування визначених, схвалених суспільством та державою засобів досягнення тих чи інших цілей, повідомляє про наслідки поведінки. Ця правова інформація розрахована на те, що суб'єкт буде керуватися нею у числі факторів прийняття рішення.

По-друге, норми права та моделі, які містяться в них, несуть *ціннісне навантаження*. Вони формують уявлення про загальні принципи

поведінки, які ухвалені правом. Тут має значення не тільки “прикладний”, конкретний зміст моделі поведінки, але і її загально-соціальне та світоглядне значення.

По-третє, не слід недооцінювати примусовий вплив норм права. Той чи інший закон поки він виступає як модель не має властивостей фізичного примусу. Але інформаційно-психологічний вплив він здатен виконувати і на розглянутому етапі, оскільки санкція норми права при прийнятті рішення вже виконує необхідний превентивний вплив.

З трьох аспектів впливу норм права на поведінку людини, які були названі, початкове, “службове” значення належить інформаційному аспекту, який умовно можливо назвати “*мовно-правовим аспектом*”. Саме завдяки цьому аспекту до свідомості людей доводиться безпосередній зміст правил поведінки, значення мір державного примусу та передається соціальна цінність правових приписів.

Однак, при виділенні мовного аспекту норм права необхідно зазначити, що інформаційно-психологічний вплив права на особистість та усвідомлення нею правової інформації здійснюється, безумовно, у процесі функціонування права як регулятора поведінки людей. Інформація про право органічно поєднується з механізмом реалізації права, у якому виявляється його регулятивна функція.

Слід зазначити, що сприйняття та переробка правової інформації адресатом, ефективність процесу правової комунікації в більшості залежить від самої інформації.

Вербально-лінгвістичне забезпечення має будь-яка галузь професійної діяльності. І юриспруденція, безумовно, не є винятком. Її комунікативні та лінгвістичні потреби обслуговуються відповідною підсистемою національної мови. Вона включає лексико-фразеологічний фонд, який складається з монолексемних і складних термінів, стійких термінологічних категорій, професіоналізмів, жаргонізмів, а також комплексних структурно-семантичних моделей на рівні словосполучень та рівні сталих висловлювань. Окрім системно-мовних засобів існує ряд мовлених способів лінгвістичного забезпечення професійної правничої галузі, які обумовлюють нормативні, функціонально-стилістичні, жанрові, дискурсивні, композиційні особливості мовленої правничої діяльності. І саме тут цікавим видається те, що в ментальності юристів мова розуміється, перш за все, як засіб відображення думки і волі законодавця, і з цим розумінням добре співвідноситься концепція мови як знаряддя мислення (формальної логіки, до якої тяготить правосвідомість) [2, с. 341-342]. З іншого боку, визнання більш глибокої ролі мови для юридичної логіки характеризує мову як *лінгвістичну субстанцію юриспруденції*.

Зрозуміння правової інформації неможливо без вивчення і розуміння її мовного коду, ролі мови права як форми символічного відображення правової інформації. Саме мова права – основний спосіб існування інформації правового характеру, основа інформаційно-комунікативного буття права.

Як продукт людського суспільства, мова права справила великий вплив на його правовий розвиток. Сучасне суспільство з усіма його атрибутами багато чим зобов'язано мові. Так виникнення, розвиток права і взагалі його існування неможливо без мови. І цей факт визначено тим, що право являє собою форму суспільної свідомості, яка відбиває суспільне буття за допомогою мови. Крім того, мова права є не тільки соціальним засобом збереження та передавання правової інформації, засобом правової комунікації, але і одним із головних засобів керування людською поведінкою.

### **Список використаної літератури:**

1. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / Жан-Луи Бержель; пер. с фр. – М.: NOTA BENE, 2000. – 576 с.
2. Ллойд Д. Идея права /Деннис Ллойд; пер. с англ. – М.: ЮГОНА, 2002. – 416 с.

**Ключові слова:** право, мова, правова інформація, комунікація, мова права, семіосфера права.

**Ключевые слова:** право, язык, правовая информация, коммуникация, язык права, семиосфера права.

**Key words:** law, language, legal information, communication, law language, semiosphere of law.

### **МИНЬКОВИЧ-СЛОБОДЯНИК ОЛЕНА ВАСИЛІВНА**

Миколаївський інститут права  
Національного університету «Одеська юридична академія»,  
завідувач кафедри загальнотеоретичної, конституційної  
та цивілістичної юриспруденції, кандидат юридичних наук, доцент

### **ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ЕТАПІВ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Культура є основними досягненнями людей в їх матеріальному і духовному житті. Культура – це віддзеркалення процесів, які проходять в суспільстві. Сьогодні важко сказати, що є первинним право чи політика, а отже, правова чи політична культури. І та і інша культурні субстанції втратили ореол зразковості, хоча покликані це зробити в силу своїх особливостей, за для блага суспільства та й особи в цілому.

Аналіз проблеми співвідношення політичної та правової культури дає можливість зрозуміти чому групи людей або цілі народи, діючи в межах ідентичних політичних та правових систем, але ж виховані на різних цінностях та маючи різноманітний історичний досвід, по-різному сприймають одні й ті ж політичні події, по-різному ведуть себе у політичних ситуаціях, по-різному створюють систему правових норм.